

ТЕОРЕТИЧНІ ПАТЕРНИ Й ЕМПІРИЧНІ ПОКАЗНИКИ СТАБІЛЬНОСТІ УРЯДІВ МЕНШОСТІ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ДЕМОКРАТІЯХ

Надія Панчак-Бялоблоська

Вища школа регіональної економіки в Кутно (Республіка Польща)

(стаття надійшла до редколегії – 29.03.2017 р., прийнята до друку 14.04.2017 р.)

© Панчак-Бялоблоська Н., 2017

Проаналізовано патерни стабільності урядів меншості у європейських парламентських демократіях, зокрема в європейських системах позитивного і негативного парламентаризму (упродовж 1944–2016 рр.). Виявлено, що уряди меншості порівняно менш стабільні, ніж уряди більшості. Водночас аргументовано, що однопартійні уряди меншості усереднено стабільніші, ніж коаліційні уряди меншості.

Ключові слова: уряд меншості, парламентська демократія, системи позитивного та негативного парламентаризму, тривалість урядів меншості, стабільність урядів меншості.

THEORETICAL PATTERNS AND EMPIRICAL PARAMETERS OF MINORITY GOVERNMENTS STABILITY IN THE EUROPEAN PARLIAMENTARY DEMOCRACIES

Nadia Panchak-Byaloblotska

Government stability is one of the key and basic indicators of feasibility or unreasonableness of various political systems, political institutions and processes' choice and quality of functioning, a predictor of systemic stability, democratic representation and accountability, and prospects for further strengthening/consolidation of democracy. Minority governments, especially in the European parliamentary democracies, where these institutional scenario (although not in all countries, but on average) are quite often used and are not treated as situational and necessarily "crisis and risk", constitute no exceptions in this context. Accordingly, the analysis and outline of minority governments' stability, particularly on the background of current knowledge about theoretical, methodological and empirical characteristics and prerequisites of comparative study, types, theoretical and empirical principles, reasons, models and methods of forming and accountability, party related, electoral, ideological and power-opposition attributes of minority government, executive-legislative and intra-governmental relations and legislative process in the cut of minority government in the European parliamentary democracies, are extremely important and far-sighted, because it is possible to identify certain patterns of inter-institutional relations. Therefore, the article is dedicated to analyzing patterns of minority governments' stability in European parliamentary democracies, in particular in the European systems of positive and negative parliamentarism (in 1944–2016). The author has found that minority governments are relatively less stable than majority governments. However, the researcher argues that single-party minority governments on average are more stable than minority coalition governments.

Keywords: minority government, parliamentary democracy, systems of positive and negative parliamentarism, duration of a minority governments, stability of a minority governments.

Стабільність урядів є одним із визначальних і базових індикаторів та показників доцільності або недоцільності вибору та якості функціонування тих чи інших політичних систем й апробованих у них політичних інститутів і процесів, а також предиктором системної стабільності, демократичного

представництва та підзвітності і перспектив подальшого зміцнення/консолідації демократії [39]. Не є винятком у цьому контексті й уряди меншості, особливо у європейських парламентських демократіях, у яких означені інституційні сценарії, хоч і не у всіх країнах, однак усереднено трапляються доволі

часто і вже звикло не трактуються як ситуативні й обов'язково "кризові і ризикові". Відповідно, аналіз й окреслення стабільності урядових кабінетів меншості, зокрема на фоні наявних знань із приводу теоретико-методологічних й емпіричних особливостей і передумов порівняльного дослідження, типів, теоретичних й емпіричних принципів, причин, моделей та способів формування й відповідальності, партійно-електоральних, ідеологічних і владно-опозиційних атрибутів та детермінант урядів меншості, а також виконавчо-законодавчих й внутрішньоурядових відносин і законотворчого процесу на основі урядів меншості в європейських парламентських демократіях, є вкрай актуальними та далекоглядними, адже спроможні виявляти певні патерни міжінституційних відносин.

Це усвідомлюємо на підставі апелювання до теоретико-методологічних й емпіричних доробків таких вчених, як З. Бялоблоцький [1], П. Варвік [45], С. Веше [46], Д. Діермайер та А. Мерло [13], Л. Додд [14; 15], Р. Елгі та М. Маор [17; 25], К. Конрад і С. Голдер [12], М. Лейвер, К. Шепсл і Н. Шофілд [23; 24], В. Литвин та А. Романюк [2; 4–6], З. Маоз, З. Сомер-Топку, Б. Рассет та Л. Вільямс [26; 27; 39], Л. Мартін і Р. Стівенсон [28], Ф. Мюллер-Роммель, К. Феттелшосс і Ф. Харфст [30; 31], Дж. Сарторі [36], Л. Саведж [37], К. Стром [40; 41], Дж. Хубер і С. Мартінез-Галлардо [19; 20], Е. Ціммерман [48] й чимало інших. У них окреслено дефінітивні та методичні параметри вимірювання та оцінювання стабільності різних типів урядів, але мало системної, а не дескриптивної уваги звернено спеціалізовано на статистику стабільності урядів меншості. Навіть попри те, що уряди меншості, принаймні серед європейських парламентських демократій, формуються з доволі значною частотою і фактично становлять третину усіх партійних урядових кабінетів.

Ми вважаємо, що така історіографічна ситуація доволі часто спричинена інтуїтивною (гірше, якщо несистемною) позицією низки вчених, особливо з країн, де уряди меншості не формуються чи взагалі унеможливлені. Саме в такому разі вчені схильні розглядати аналізовані політичні інститути як "короткострокові аберації" політичних систем, що генеруються передусім порівняно стабільними та, відповідно, ефективними урядами більшості. На думку Дж. Сарторі, таку логіку неактуальності дослідження стабільності урядів меншості доволі суплементує сприйняття останніх як випадків, які або "замасковані під коаліційні уряди більшості, що де-факто користуються підтримкою більшості в легіслатурі", або часто є тимчасово виконувачами обов'язків кабінетів, а тому сумарно є "слабкими" та "недовговічними" [36, с. 178]. Сприяє нестабільності урядів меншості, на думку З. Сомера-Топку і Л. Вільямса [39] й Л. Саведжа [37], також і той факт,

що вони є менш економічно та соціально ефективними, а тому їм важче відповідати на суспільні та політичні або загалом системні виклики. Це, як зауважують В. Богданор [11] і К. Стром [40], особливо очевидно на підставі апелювання до урядів меншості як до "тангенціальних предметів" ширших наукових досліджень, зокрема партійно-виборчих систем і теорій коаліцій. Причина, як зазначають Р. Елгі і М. Маор [17], передусім у тому, що в таких дослідженнях увага кристалізується здебільша на особливостях формування і відповідальності урядів меншості на фоні імплементованих інституційно-процесуальних правил.

Натомість, мало уваги в таких дослідженнях звертають на саму природу функціонування, підтримки (зокрема законодавчих ініціатив і програмного курсу) й "виживання" (стабільності) урядів меншості. Це особливо релевантно стосовно випадків, у яких уряди меншості становлять якщо не понад 75 відсотків усіх урядових кабінетів, то хоча б половину, однак вони та загалом політичні системи, у межах яких вони діють, при цьому позиціонуються як доволі стабільні і політично й соціально-економічно ефективні (як, приміром, у Данії, Іспанії, Норвегії, Хорватії, а також свого часу Фінляндії). Також це релевантно в тому ракурсі, що чимало урядів меншості у європейських парламентських демократіях функціонували впродовж кількох років і повних каденцій легіслатур, а тому й були уповноваженими впливати на суттєві зміни в політичній та соціально-економічній системі тієї чи іншої країни. Відповідно, очевидно, що уряди меншості не завжди характеризуються інтуїтивною й окресленою вище логікою нестабільності.

Відповідно, як зауважують Я. Бадж, Дж. Волдендорп і Х. Кеман [47], П. Варвік [45], Л. Додд [14], В. Мюллер, К. Феттелшосс та Ф. Харфст [31], Д. Сандерс та В. Херман [35], К. Стром [41] й інші вчені, теоретико-методологічним важливим є той факт, що тип урядових кабінетів (який виражається в кількості урядових партій (однопартійні та коаліційні уряди) й характері їхнього представництва у легіслатурі (уряди більшості і меншості)) може гіпотетично впливати на стабільність/тривалість урядів. Усереднено це виявляється в факті, як вказують П. Варвік [45], К. Конрад та С. Голдер [12], Ф. Мюллер-Роммель та К. Феттелшосс [30], А. Романюк і В. Литвин [4; 6], Б. Пауелл [33], Дж. Хубер і С. Мартінез-Галлардо [19; 20], що найстабільнішими (принаймні поміж партійних урядів), зокрема і в європейських парламентських демократіях, є кабінети більшості (особливо однопартійні), а найменш стабільними – кабінети меншості (особливо коаліційні).

Детермінований зв'язок сильнішає в разі, коли легіслатури стають менш фракціоналізованими й

поляризованими, а натомість слабшає в разі, коли легіслатури стають більш фракціонізованими й поляризованими. Але, як зауважують з цього приводу З. Маоз і З. Сомер-Топку [27], взаємозв'язок між поляризацією партійних систем і стабільністю урядів, передусім меншості, не є унілатеральним та статистично важливим, адже він спроможний коригуватись залежно від інших факторів, зокрема від партійно- та інституційно-орієнтованих. Відповідно й з огляду на те, що партія чи партії, які компонує і підтримують уряди меншості, традиційно є підмножиною політсил оптимального ідеологічного позиціонування, поляризація партійних систем є важливим, але додатковим фактором пояснення стабільності урядів меншості. Натомість, важливіше значення, на думку Д. Діермайера та А. Мерло [13], має кількість парламентських партій, бо, приміром, збільшення кількості партій (як “вето-гравців”) у легіслатурі призводить до конфлікту як у межах урядового кабінету, так і в межах відносин уряду й легіслатури (чи урядових і неурядових партій). Саме тому уряди доволі часто змушені функціонувати на підставі механізмів “взаємних поступок”, які проявляються в тому, що урядові кабінети та лідери парламентських партій, які їх компонує, вдаються до перманентних ротацій членів кабінетів як інструментів пошуку їхньої підтримки в легіслатурах та способу корегування “винагород” як урядових, так і опозиційних партій. Відповідно, теоретично цілком очевидно, що стабільність урядів, зокрема й меншості, залежить від складності ведення переговорів з-поміж фракціями та депутатами легіслатур [33]. Водночас цілком очікувано й те, що саме через неспроможність урядів меншості (які завжди є якщо не урядовими коаліціями, то коаліціями парламентських партій, що входять до складу урядових кабінетів і їх підтримують) бути перманентно наділеними “сприянням” легіслатур такі інституційні конструкції є менш стабільними, ніж уряди більшості [43]. Виняток становлять кейси таких урядів меншості (однопартійних чи коаліційних), які є сценаріями формальних домовленостей між урядовими і неурядовими партіями у легіслатурах.

Своєю чергою, Р. Елгі та М. Маор [17] зауважують, що тривалість/стабільність урядів меншості залежить від того, на скільки ефективно вони спроможні користуватись підтримкою легіслатур (у складі урядових та неурядових партій), зокрема в контексті зобов'язань урядів меншості з приводу відносин із неурядовими партіями, їхньої поведінки та їхніх очікуваних й реальних результатів. Це особливо правильно передусім у разі отримання урядами меншості вотумів довіри з приводу ініціювання і підтримки різних законопроектів у легіслатурах (причому значно частіше, аніж у

випадку урядів більшості), а також на основі уникнення парламентських вотумів недовіри урядам меншості. Якщо таких зобов'язаннями, а відповідно й можливостями ефективно урядувати, зокрема через вплив на законодавчий процес, не передбачено, тоді “виживання”/стабільність урядів меншості є/може бути результатом винятково специфічних правил інституційного дизайну, у межах яких функціонують кабінети. Але такі правила традиційно не можуть бути “ресурсом” довгострокового “виживання” кабінетів меншості (й урядів загалом), а тому стабільність урядів меншості традиційно залежить від політичних і міжпартійних домовленостей у межах легіслатур [25].

Помітно в цьому аналізі й те, що уряди меншості суттєво відрізняються від урядів більшості, адже в перших, на відміну від других, немає або вкрай слабо виявленою є дихотомія “уряд/урядові партії – опозиція/опозиційні партії” [17]. Відповідно, уряди меншості значно меншою мірою, аніж уряди більшості, детермінуються існуванням двох відверто конфліктних блоків у легіслатурах, бо обов'язково є партії або окремі депутати (групи депутатів), котрі: а) беззастережно підтримують урядові кабінети меншості; б) беззастережно виступають проти урядів меншості; в) формально або неформально не підтримують кабінетів меншості, але водночас прямо і не виступають проти них. А це детермінує, що відносна (на фоні урядів більшості) стабільність або нестабільність урядів меншості є наслідком постійних переговорів між політичними партіями чи окремими депутатами (групами депутатів) легіслатур, які, з одного боку, підтримують урядові кабінети меншості та, з іншого – не виступають проти урядових кабінетів меншості, чим забезпечують або не забезпечують їм постійну або ситуативну більшість у легіслатурі. Політсили, які не є ні урядовими, ні опозиційними, вимушені або підтримувати (безпосередньо – через голосування – чи опосередковано – через утримання від голосувань) законодавчі ініціативи уряду, або заперечувати їх, однак не можуть просто не виявляти своєї позиції з цього приводу.

Як результат, такі політсили постійно змушені переоцінювати свою стратегію відносно урядів меншості, а тому постійно “коливаються між урядом та опозицією” [17] чи партіями і депутатами, які беззастережно підтримують та беззастережно виступають проти урядових кабінетів меншості. Але така постійна переоцінка стратегії поведінки ситуативних політсил може, як вказують М. Лейвер і Н. Шофілд [24, с. 145–47], спричинити як внутрішньопартійні, так і міжпартійні конфлікти у межах урядових і неурядових партій, а тому, особливо коли ситуативні політсили вдаються до риторики опозиційності та “зміщуються” в напрямі

парламентської опозиції, теоретично впливає передусім на скорочення законодавчої спроможності, а відтак і стабільності урядів меншості. Таким чином уряди меншості завідомо й ініціально формуються і постійно (впродовж терміну їхніх повноважень) функціонують у кризових умовах. Їх ще більше посилює той факт, що уряди меншості, зокрема із раціональної перспективи, передусім намагаються задовольняти свої та своїх партій політичні цілі та інтереси (зокрема виборчі, посадові, партійні, ідеологічні, організаційні, а також їхні різні комбінації тощо), а тому значною мірою “відштовхують” і відцентрово тримаються на позиції ситуативних (неурядових, але й відверто неопозиційних) політсил легіслатури. Відповідно, характер міжпартійних торгів та переговорів між урядами меншості і політичними партіями, які їх компонує, й ситуативними політсилами в легіслатурах є іманентно більш гострим, аніж у разі урядів більшості, а тому уряди меншості відносно менш тривалі/стабільні, ніж уряди більшості [17].

Вкрай зрідка контраверсійні ситуації стосуються тих урядів меншості, які здатні послідовно (особливо довгостроково) долати проблеми торгів та переговорів поміж кабінетами і політичними партіями, які їх компонує, та ситуативними політсилами у легіслатурах, а тому й спроможні, зокрема на підставі часткових або всеосяжних формальних домовленостей [44], дотримуватись зобов'язань з приводу відносин із неурядовими партіями, їхньої поведінки та їхніх очікуваних й реальних результатів. Значно рідше порівняно стабільними є уряди меншості, які не функціонують на підставі формальних домовленостей урядових та неурядових партій, а натомість керуються ситуативними (ad hoc) стратегіями їхньої політичної поведінки, зокрема, з приводу проходження та прийняття законодавства [17; 32]. Річ у тім, що в такому разі здатність урядів меншості дотримуватись зобов'язань з приводу відносин із неурядовими партіями, їхньої поведінки та їхніх очікуваних і реальних результатів є значно меншою і більш темпоральною/ситуативною. І нарешті, як вказано вище, якщо уряд меншості не може дотримуватись таких зобов'язань й іншого не передбачено конституційно (на підставі специфічних, хоча й обмежених у часі правил інституційного дизайну), то він традиційно повинен бути достроково термінований у своїх повноваженнях.

Представлений вище висновок теоретико-методологічно доповнюють Н. Бальке [9] і С. Веше [46], які зауважують, що ситуації парламентської меншості, а особливо урядів меншості, зокрема тоді, коли останні є дуже частими, але вкрай порівняно нестабільними, перманентно генерують дострокові парламентські вибори. Це зумовлено тим, що уряди

меншості, розраховуючи на часті дострокові вибори, менше обтяжені “ризиком” втрати своїх повноважень, оскільки можуть до них “легше” повернутись (в іншому міжпартійному середовищі) у майбутньому. З іншого боку, як зазначає А. Сміт, уряди (зокрема і меншості) частіше погоджуються на дострокові парламентські вибори тоді, коли вони більшою мірою переконані у своїй майбутній перемозі [38, с. 397, 402].

Водночас такий теоретико-методологічний ракурс не сповна стосується теоретизації проблематики стабільності урядів меншості, а натомість окреслюється зауваженнями здебільшого К. Строма [40, с. 116–117, 238], зокрема, про те, що: уряди меншості усереднено менш стабільні (тривалі), аніж уряди більшості; однопартійні уряди меншості традиційно порівняно більш стабільні (тривалі), ніж коаліційні уряди меншості; уряди меншості порівняно більш стабільні (тривалі), коли вони частіше формуються. Додатково дослідник зосереджує увагу на тому факті, що, хоча й аргументовано, що уряди меншості менш стабільні, ніж уряди більшості [20; 27; 45], хоча б тому, що вони часто є “кризовими” урядами (тобто, такими, що формуються під час політичних криз) і протистоять фактичній більшості у легіслатурах [42], саме уряди меншості можуть бути більш стабільними і “раціональними рішеннями” за певних інституційно-процесуальних та політичних передумов [40, с. 199]. З іншого боку, як зауважує Л. Додд [15, с. 1101], стабільність урядів меншості значною мірою обмежується фактом, що вони, особливо намагаючись урядувати, постійно або перманентно стикаються з переговорами неурядових партій між собою, а останні, своєю чергою, можуть гіпотетично стосуватись і відставки урядів меншості, і розпуску легіслатур (із ціллю проведення парламентських виборів). Так, до прикладу, трапилось у 1993 р. у Словаччині, коли спочатку, на підставі зміни композиції коаліційного уряду більшості В. Мечіяра, було сформовано однопартійний уряд меншості В. Мечіяра, однак згодом, на підставі внутрішньопартійної кризи, “перетікання” більшості до опозиції в легіслатурі й вотуму недовіри уряду меншості, останній було відправлено у відставку [10; 18]. Сумарно це виявляє, що “ризик” урядів меншості є більшими, ніж “ризик” урядів більшості, тому перші суттєво менш стабільні, ніж другі [39]. Але й представлений вище та значною мірою теоретизований висновок не повною мірою спрацьовує на підставі емпіричного (див. табл. 1) порівняння статистики тривалості урядів меншості у європейських парламентських демократіях, зокрема в системах позитивного та негативного парламентаризму.

Таблиця 1

Тривалість урядів меншості (в днях) у системах позитивного та негативного парламентаризму парламентських демократій Західної та Центрально-Східної Європи (1944–2016 р.) [7; 16; 21]

Країна	Тривалість усіх урядів меншості, д.	Тривалість постійних урядів меншості, д.	Тривалість тимчасових урядів меншості, д.	Тривалість усіх однопартійних урядів меншості, д.	Тривалість усіх коаліційних урядів меншості, д.
I. ПАРЛАМЕНТСЬКІ ДЕМОКРАТІЇ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ					
1.1. СИСТЕМИ ПОЗИТИВНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ У КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ					
Бельгія (з 1946 р.)	347	341	362	69	458
Греція (з 1974 р.)	795	795	–	795	–
Ірландія (з 1944 р.)	844	844	–	810	879
Іспанія (з 1977 р.)	846	1019	155	846	–
Італія (з 1945 р.)	269	279	9	199	364
Мальта (з 1962 р.)	1463	1463	–	1463	–
Німеччина (з 1949 р.)	–	–	–	–	–
Фінляндія (з 2000 р.)	–	–	–	–	–
Франція (1945–1958 рр.)	203	203	–	30	289
В середньому	504	547	208	502	506
1.2. СИСТЕМИ НЕГАТИВНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ У КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ					
Австрія (з 1945 р.)	533	533	–	529	536
Данія (з 1945 р.)	646	646	–	539	726
Ісландія (з 1946 р.)	202	201	203	197	213
Люксембург (з 1945 р.)	–	–	–	–	–
Нідерланди (з 1946 р.)	178	516	129	–	178
Норвегія (з 1945 р.)	694	715	328	767	537
Португалія (з 1975 р.)	448	583	133	525	141
Спол. Королів. (з 1945 р.)	502	502	–	502	–
Фінляндія (1945–2000 рр.)	287	287	–	327	267
Франція (з 1958 р.)	324	324	–	298	401
Швеція (з 1944 р.)	861	861	–	869	993
В середньому	571	624	160	614	516
УСІ ПАРЛАМЕНТСЬКІ ДЕМОКРАТІЇ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ					
В середньому	549	598	173	576	513
II. ПАРЛАМЕНТСЬКІ ДЕМОКРАТІЇ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ					
2.1. СИСТЕМИ ПОЗИТИВНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ У КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ					
Болгарія (з 1990 р.)	544	848	241	588	414
Естонія (з 1992 р.)	555	555	–	588	522
Латвія (з 1990 р.)	297	297	–	–	297
Литва (з 1990 р.)	503	503	–	–	503

Продовження табл. 1

Польща (з 1989 р.)	262	307	35	228	296
Румунія (з 1990 р.)	420	420	–	528	377
Сербія (з 2007 р.)	–	–	–	–	–
Словаччина (з 1990 р.)	248	275	140	257	251
Словенія (з 1990 р.)	180	180	–	–	180
Угорщина (з 1990 р.)	349	349	–	349	–
Хорватія (з 2000 р.)	527	527	–	706	408
Чехія (з 1992 р.)	566	659	194	667	498
Черногорія (з 2006 р.)	–	–	–	–	–
В середньому	401	421	170	496	361
2.2. СИСТЕМИ НЕГАТИВНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ У КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ	–	–	–	–	–
УСІ ПАРЛАМЕНТСЬКІ ДЕМОКРАТІЇ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ	–	–	–	–	–
У середньому	401	421	170	496	361
УСІ ЄВРОПЕЙСЬКІ СИСТЕМИ ПОЗИТИВНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ	–	–	–	–	–
У середньому	451	482	189	500	411
УСІ ЄВРОПЕЙСЬКІ СИСТЕМИ НЕГАТИВНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ	–	–	–	–	–
У середньому	571	624	160	614	516
УСІ ЄВРОПЕЙСЬКІ ПАРЛАМЕНТСЬКІ ДЕМОКРАТІЇ (УСІ ЄВРОПЕЙСЬКІ СИСТЕМИ ПОЗИТИВНОГО ТА НЕГАТИВНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ)	–	–	–	–	–
У середньому	510	551	172	564	455

Крім того, додатково й усереднено аргументовано, що ключовими проблемами тривалості/стабільності урядів меншості у системах позитивного та негативного парламентаризму в європейських парламентських демократіях є: а) більша, ніж в урядів більшості, кількість ймовірних сценаріїв втрати урядами меншості вотуму довіри або отримання вотуму недовіри (це насамперед відбувається внаслідок бажання опозиційних і ситуативних партій, які фактично становлять більшість у легіслатурах, диктувати свої правила і політичні вподобання партіям урядів меншості, не входячи до складу урядових кабінетів й не беручи на себе прямої політичної відповідальності за прийняті урядами рішення); б) менша чи недостатня, зокрема порівняно із урядами більшості, міра інституціоналізованості урядів меншості; в) участь недостатньої чи меншої, аніж у разі урядів більшості, кількості акторів у процесі розподілу владних посад та сфер впливу; г) превалювання інтуїтивної, але не завжди раціональної ідеї про те, що уряди меншості менш ефективні й легітимні, ніж уряди більшості [6, с. 626; 22; 34]. Відповідно та контраверсійно, цікавим є той факт, що частота формування і стабільність урядових кабінетів меншості є вищою у тих європейських системах позитивного і негативного парламентаризму, політичні системи яких конструюються на принципах консенсусу та корпоративізму, парламентську підтримку урядам меншості, в яких забезпечують партії з різними (навіть протилежними) ідеологіями, а також партійним системам яких невластиві домінантні партії.

1. Бялоблцький З. *Стабільність та ефективність урядів у політичних системах країн Східної Європи: монографія* / З. Бялоблцький. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 470 с. 2. Литвин В. *Концептуальне визначення поняття “урядова стабільність”* / Віталій Литвин // *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Політологія, Соціологія, Філософія.* – 2008. – № 10. – С. 37–42. 3. Мозунова М. *Скандинавський парламентаризм. Теорія и практика* / М. Мозунова. – М. : *Российский государственный гуманитарный университет*, 2001. – 347 с. 4. Романюк А. *Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Західної Європи* / Анатолій Романюк. – Львів : *Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка*, 2007. – 391 с. 5. Романюк А. *Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: інституційний вимір* / Анатолій Романюк. – Львів : ЦПД ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – 272 с. 6. Романюк А. *Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи : монографія* / Анатолій Романюк, Віталій Литвин. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. – 548 с. 7. Armingeon K. *Supplement to the Comparative Political Data Set – Government Composition*

1960–2012 (36 OECD countries and/or EU-member Countries) [Електронний ресурс] / Klaus Armingeon, David Weisstanner, Laura Knöpfel. – *Universität Bern : Institute of Political Science*, 2014. – Режим доступу: http://www.ipw.unibe.ch/content/team/klaus_armingeon/comparative_political_data_sets/index_eng.html. 8. Arter D. *Scandinavian Politics Today* / David Arter. – *Manchester : Manchester University Press*, 1999. – 366 p. 9. Balke N. *The Rational Timing of Parliamentary Elections* / N. Balke // *Public Choice*. – 1990. – Vol. 64. – No. 2. – P. 201–21. 10. Blondel J. *Cabinets in Eastern Europe* / Jean Blondel, Ferdinand Müller-Rommel. – *Basingstoke : Palgrave*, 2001. – 257 p. 11. Bogdanor V. *Multi-party Politics and the Constitution* / Vernon Bogdanor. – *Cambridge University Press*, 1983. – 220 p. 12. Conrad C. *Measuring government duration and stability in Central Eastern European democracies* / Courtenay Conrad, Sona Golder // *European Journal of Political Research*. – 2010. – Vol. 49. – No. 1. – P. 119–150. 13. Diermeier D. *Government turnover in parliamentary democracies* / Daniel Diermeier, Antonio Merlo // *Journal of Economic Theory*. – 2000. – Vol. 94. – No. 1. – P. 46–79. 14. Dodd L. *Coalitions in Parliamentary Government* / Lawrence Dodd. – *Princeton University Press*, 1976. – 283 p. 15. Dodd L. *Party Coalitions in Multiparty Parliaments : A Game Theoretic Analysis* / Lawrence Dodd // *American Political Science Review*. – 1974. – Vol. 68. – P. 1093–1117. 16. Döring H. *Parliaments and governments database (ParlGov) : Information on parties, elections and cabinets in modern democracies : Experimental version* [Електронний ресурс] / Holger Döring, Philip Manow. – Режим доступу до інформації : <http://www.parlgov.org/>. 17. Elgie R. *Accounting for the Survival of Minority Governments : An Examination of the French Case, 1988–1991* / R. Elgie, M. Maor // *West European Politics*. – 1992. – Vol. 15. – No. 4. – P. 57–74. 18. Henderson K. *Post-Communist Politics : An Introduction* / Karen Henderson. – *Prentice Hall*, 1997. – 424 p. 19. Huber J. *Cabinet Instability and the Accumulation of Experience in the Cabinet : The French Fourth and Fifth Republics in Comparative Perspective* / John Huber, Cecilia Martinez-Gallardo // *British Journal of Political Science*. – 2004. – Vol. 34. – No. 1. – P. 27–48. 20. Huber J. *Replacing Cabinet Ministers : Patterns of Ministerial Stability in Parliamentary Democracies* / John Huber, Cecilia Martinez-Gallardo // *American Political Science Review*. – 2008. – Vol. 102. – No. 2. – P. 169–180. 21. Ieraci G. *Governments in Europe (1945–2013) : A Data Set* [Електронний ресурс] / Giuseppe Ieraci, Francesco Poropat. – *EUT Edizioni Università di Trieste*, 2013. – 90 p. – Режим доступу : http://www.openstarts.units.it/dspace/bitstream/10077/9195/1/WP-DISPES-4-2013_full-text.pdf. 22. Ireland M. *Time to Fight. Government Type and Conflict Initiation in Parliamentary Systems* / Michael Ireland, Scott Sigmund Gartner // *Journal of Conflict Resolution*. – 2001. – Vol. 45. – P. 547–568. 23. Laver M. *Events, Equilibria and Government Survival* / Michael Laver, Kenneth Shepsle // *American Journal of Political Science*. – 1998. – Vol. 42. – No. 1. – P. 28–54. 24. Laver M. *Multiparty Government : The Politics of Coalition in Europe* / Michael Laver, Norman Schofield. – *University of Michigan Press*, 1998. – 308 p. 25. Maor M. *The Dynamics of Minority*

- Rule : a Bargaining-Based Theoretical Framework / Moshe Maor // Paper presented to the Joint Sessions of the ECPR. – Bochum. – April 1990. 26. Maoz Z. Normative and structural causes of the democratic peace, 1946–1986 / Zeev Maoz, Bruce Russett // American Political Science Review. – 1993. – Vol. 87. – No. 3. – P. 624–638. 27. Maoz Z. Political Polarization and Cabinet Stability in Multiparty Systems : A Social Networks Analysis of European Parliaments, 1945–98 / Zeev Maoz, Zeynep Somer-Topcu // British Journal of Political Science. – 2010. – Vol. 40. – No. 4. – P. 805–833. 28. Martin L. Government Formation in Parliamentary Democracies / Lamy Martin, Randolph Stevenson // American Journal of Political Science. – 2001. – Vol. 45. – No. 1. – P. 33–50. 29. Mershon C. The Costs of Coalition / Carol Mershon. – Stanford University Press, 2002. – 307 p. 30. Müller-Rommel F. Cabinet Government and Cabinet Ministers in Central Eastern European Democracies : A Descriptive Cross National Evaluation / Mueller-Rommel, Katja Fettelschoss // Paper presented at the ECPR Joint Sessions of Workshops, University of Uppsala. – April 13–18, 2004. 31. Müller-Rommel F. Party Government in Central European Democracies : A Data Collection (1990–2003) / Ferdinand Mueller-Rommel, Katja Fettelschoss, Philipp Harfst // European Journal of Political Research. – 2004. – Vol. 43. – P. 869–893. 32. Nielsen H. The Danish General Election of 1981 / H. J. Nielsen // West European Politics. – 1982. – Vol. 5. – No. 3. – P. 305–307. 33. Powell B. Contemporary Democracies : Participation, Stability, and Violence / Bingham G. Powell. – Cambridge, MA : Harvard University Press, 1982. – 279 p. 34. Prins B. Institutional constraints, political opposition, and interstate dispute escalation : Evidence from parliamentary systems, 1946–1989 / Brandon Prins, Christopher Sprecher // Journal of Peace Research. – 1999. – Vol. 36. – No. 2. – P. 271–287. 35. Sanders D. The Stability and Survival of Governments in Western Europe / David Sanders, Valentine Herman // Acta Politica. – 1977. – Vol. 12. – No. 3. – P. 346–377. 36. Sartori G. Parties and Party Systems : A Framework of Analysis / Giovanni Sartori. – Cambridge : Cambridge University Press, 1976. – 370 p. 37. Savage L. A product of their bargaining environment: Explaining government duration in Central and Eastern Europe / Lee Savage // SEI Working Paper. – 2012. – No. 130. – 50 p. 38. Smith A. Election Timing in Majoritarian Parliaments / A. Smith // British Journal of Political Science. – 2003. – Vol. 33. – P. 397–418. 39. Somer-Topcu Z. Survival of the fittests? Cabinet duration in Postcommunist Europe / Z. Somer-Topcu, L. Williams // Comparative Politics. – 2008. – Vol. 40. – No. 3. – P. 313–329. 40. Strøm K. Minority Government and Majority Rule / Kaare Strom. – Cambridge : Cambridge University Press, 1990. – 293 p. 41. Strøm K. Minority Governments in Parliamentary Democracies : The Rationality of Nonwinning Cabinet Solutions / Kaare Strom // Comparative Political Studies. – 1984. – Vol. 17. – No. 2. – P. 199–226. 42. Taylor M. Party Systems and Government Stability / Michael Taylor, Valentine Herman // American Political Science Review. – 1971. – Vol. 65. – No. 1. – P. 28–37. 43. Teare C. Cabinet Durability within Parliamentary Democracies : The Italian Model / C. Teare. – Creighton University. – 31 p. 44. Thomas A. The 1987 Danish Election / A. Thomas // West European Politics. – 1988. – Vol. 11. – No. 2. – P. 114–118. 45. Warwick P. Government Survival in Parliamentary Democracies / Paul Warwick. – Cambridge : Cambridge University Press, 2007. – 200 p. 46. Wesche S. Electoral systems and their effect on the survival of minority and coalition governments in parliamentary democracies / S. Wesche. – The University of Ottawa, 2013. 47. Woldendorp J. Party Government in 48 Democracies (1945–1998) : composition, duration, personnel / Jaap Woldendorp, Hans Keman, Ian Budge. – Dordrecht : Kluwer, 2000. – 580 p. 48. Zimmerman E. Government Stability in Six European Countries During the World Economic Crisis of the 1930s : Some Preliminary Considerations / Ekkart Zimmerman // European Journal of Political Research. – 1987. – Vol. 15. – No. 1. – P. 23–52.*
1. Byaloblocki Z. Stabilitet ta efektyvnist uryadiv u politychnykh systemakh krayin Skhidnoyi Yevropy / Z. Byaloblocki. – Lviv : Vydavnychyy tsentr LNU imeni I. Franka 2013. – 470 s. 2. Lytvyn V. Kontseptualne vyznachennya ponyattya "uryadova stabilnist" / Vitaliy Lytvyn // Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya : Politolohiya, Sotsiolohiya, Filosofiya. – 2008. – No. 10. – S. 37–42. 3. Mohunova M. Skandinavskiy parlamentaryzm. Teoriya y praktyka / M. Mohunova. – M. : Rossyiskiy hosudarstvennyi humanitarniy unyversytet, 2001. – 347 s. 4. Romaniuk A. Porivnialnyi analiz politychnykh instytutiv krain Zakhidnoi Yevropy / Anatolii Romaniuk. – Lviv : Vydavnychyy tsentr LNU imeni Ivana Franka, 2007. – 391 s. 5. Romaniuk A. Porivnialnyi analiz politychnykh system krain Zakhidnoi Yevropy : instyutsiyniy vymir / Anatolii Romaniuk. – Lviv : TSPD LNU im. I. Franka, 2003. – 272 s. 6. Romaniuk A. Porivnialnyi analiz politychnykh instytutiv krain Vyshehradskoi hrupy ta inshykh krain Tsentralno-Skhidnoi Yevropy : monohrafiia / Anatolii Romaniuk, Vitalii Lytvyn. – Lviv : LNU imeni Ivana Franka, 2016. – 548 s. 7. Armingeon K. Supplement to the Comparative Political Data Set – Government Composition 1960–2012 (36 OECD countries and/or EU-member countries) [Elektronnyi resurs] / Klaus Armingeon, David Weisstanner, Laura Knöpfel. – Universität Bern : Institute of Political Science, 2014. – Rezhym dostupu : http://www.ipw.unibe.ch/content/team/klaus_armingeon/comparative_political_data_sets/index_eng.html. 8. Arter D. Scandinavian Politics Today / David Arter. – Manchester : Manchester University Press, 1999. – 366 p. 9. Balke N. The Rational Timing of Parliamentary Elections / N. Balke // Public Choice. – 1990. – Vol. 64. – No. 2. – P. 201–21. 10. Blondel J. Cabinets in Eastern Europe / Jean Blondel, Ferdinand Müller-Rommel. – Basingstoke : Palgrave, 2001. – 257 p. 11. Bogdanor V. Multi-party Politics and the Constitution / Vernon Bogdanor. – Cambridge University Press, 1983. – 220 p. 12. Conrad C. Measuring government duration and stability in Central Eastern European democracies / Courtenay Conrad, Sona Golder // European Journal of Political Research. – 2010. – Vol. 49. – No. 1. – P. 119–150. 13. Diermeier D. Government turnover in parliamentary democracies / Daniel Diermeier, Antonio Merlo // Journal of Economic Theory. – 2000. – Vol. 94. – No. 1. – P. 46–79. 14. Dodd L. Coalitions in Parliamentary Government / Lawrence Dodd. – Princeton : Princeton University Press,

1976. – 283 p. 15. Dodd L. *Party Coalitions in Multiparty Parliaments : A Game Theoretic Analysis* / Lawrence Dodd // *American Political Science Review*. – 1974. – Vol. 68. – P. 1093–1117. 16. Döring H. *Parliaments and governments database (ParlGov) : Information on parties, elections and cabinets in modern democracies : Experimental version [Elektronnyi resurs]* / Holger Döring, Philip Manow. – Rezhym dostupu: <http://www.parlgov.org/>. 17. Elgie R. *Accounting for the Survival of Minority Governments : An Examination of the French Case, 1988-1991* / R. Elgie, M. Maor // *West European Politics*. – 1992. – Vol. 15. – No. 4. – P. 57–74. 18. Henderson K. *Post-Communist Politics : An Introduction* / Karen Henderson. – Prentice Hall, 1997. – 424 p. 19. Huber J. *Cabinet Instability and the Accumulation of Experience in the Cabinet : The French Fourth and Fifth Republics in Comparative Perspective* / John Huber, Cecilia Martinez-Gallardo // *British Journal of Political Science*. – 2004. – Vol. 34. – No. 1. – P. 27–48. 20. Huber J. *Replacing Cabinet Ministers : Patterns of Ministerial Stability in Parliamentary Democracies* / John Huber, Cecilia Martinez-Gallardo // *American Political Science Review*. – 2008. – Vol. 102. – No. 2. – P. 169–180. 21. Ieraci G. *Governments in Europe (1945–2013) : A Data Set [Elektronnyi resurs]* / Giuseppe Ieraci, Francesco Poropat. – EUT Edizioni Università di Trieste, 2013. – 90 p. – Rezhym dostupu: http://www.openstarts.units.it/dspace/bitstream/10077/9195/1/WP-DISPES-4-2013_full-text.pdf. 22. Ireland M. *Time to Fight. Government Type and Conflict Initiation in Parliamentary Systems* / Michael Ireland, Scott Sigmund Gartner // *Journal of Conflict Resolution*. – 2001. – Vol. 45. – P. 547–568. 23. Laver M. *Events, Equilibria and Government Survival* / Michael Laver, Kenneth Shepsle // *American Journal of Political Science*. – 1998. – Vol. 42. – No. 1. – P. 28–54. 24. Laver M. *Multiparty Government : The Politics of Coalition in Europe* / Michael Laver, Norman Schofield. – University of Michigan Press, 1998. – 308 p. 25. Maor M. *The Dynamics of Minority Rule : a Bargaining-Based Theoretical Framework* / Moshe Maor // *Paper presented to the Joint Sessions of the ECPR*. – Bochum. – April 1990. 26. Maoz Z. *Normative and structural causes of the democratic peace, 1946–1986* / Zeev Maoz, Bruce Russett // *American Political Science Review*. – 1993. – Vol. 87. – No. 3. – P. 624–638. 27. Maoz Z. *Political Polarization and Cabinet Stability in Multiparty Systems : A Social Networks Analysis of European Parliaments, 1945–98* / Zeev Maoz, Zeynep Somer-Topcu // *British Journal of Political Science*. – 2010. – Vol. 40. – No. 4. – P. 805–833. 28. Martin L. *Government Formation in Parliamentary Democracies* / Lanny Martin, Randolph Stevenson // *American Journal of Political Science*. – 2001. – Vol. 45. – No. 1. – P. 33–50. 29. Mershon C. *The Costs of Coalition* / Carol Mershon. – Stanford University Press, 2002. – 307 p. 30. Müller-Rommel F. *Cabinet Government and Cabinet Ministers in Central Eastern European Democracies : A Descriptive Cross National Evaluation* / Mueller-Rommel, Katja Fettelschoss // *Paper presented at the ECPR Joint Sessions of Workshops, University of Uppsala*. – April 13-18, 2004. 31. Müller-Rommel F. *Party Government in Central European Democracies : A Data Collection (1990–2003)* / Ferdinand Mueller-Rommel, Katja Fettelschoss, Philipp Harfst // *European Journal of Political Research*. – 2004. – Vol. 43. – P. 869–893. 32. Nielsen H. *The Danish General Election of 1981* / H. J. Nielsen // *West European Politics*. – 1982. – Vol. 5. – No. 3. – P. 305–307. 33. Powell B. *Contemporary Democracies : Participation, Stability, and Violence* / Bingham G. Powell. – Cambridge, MA : Harvard University Press, 1982. – 279 p. 34. Prins B. *Institutional constraints, political opposition, and interstate dispute escalation : Evidence from parliamentary systems, 1946–1989* / Brandon Prins, Christopher Sprecher // *Journal of Peace Research*. – 1999. – Vol. 36. – No. 2. – P. 271–287. 35. Sanders D. *The Stability and Survival of Governments in Western Europe* / David Sanders, Valentine Herman // *Acta Politica*. – 1977. – Vol. 12. – No. 3. – P. 346–377. 36. Sartori G. *Parties and Party Systems : A Framework of Analysis* / Giovanni Sartori. – Cambridge : Cambridge University Press, 1976. – 370 p. 37. Savage L. *A product of their bargaining environment: Explaining government duration in Central and Eastern Europe* / Lee Savage // *SEI Working Paper*. – 2012. – No. 130. – 50 p. 38. Smith A. *Election Timing in Majoritarian Parliaments* / A. Smith // *British Journal of Political Science*. – 2003. – Vol. 33. – P. 397–418. 39. Somer-Topcu Z. *Survival of the fittests? Cabinet duration in Postcommunist Europe* / Z. Somer-Topcu, L. Williams // *Comparative Politics*. – 2008. – Vol. 40. – No. 3. – P. 313–329. 40. Strøm K. *Minority Government and Majority Rule* / Kaare Strom. – Cambridge : Cambridge University Press, 1990. – 293 p. 41. Strøm K. *Minority Governments in Parliamentary Democracies : The Rationality of Nonwinning Cabinet Solutions* / Kaare Strom // *Comparative Political Studies*. – 1984. – Vol. 17. – No. 2. – P. 199–226. 42. Taylor M. *Party Systems and Government Stability* / Michael Taylor, Valentine Herman // *American Political Science Review*. – 1971. – Vol. 65. – No. 1. – P. 28–37. 43. Teare C. *Cabinet Durability within Parliamentary Democracies : The Italian Model* / C. Teare. – Creighton University. – 31 p. 44. Thomas A. *The 1987 Danish Election* / A. Thomas // *West European Politics*. – 1988. – Vol. 11. – No. 2. – P. 114–118. 45. Warwick P. *Government Survival in Parliamentary Democracies* / Paul Warwick. – Cambridge : Cambridge University Press, 2007. – 200 p. 46. Wesche S. *Electoral systems and their effect on the survival of minority and coalition governments in parliamentary democracies* / S. Wesche. – The University of Ottawa, 2013. 47. Woldendorp J. *Party Government in 48 Democracies (1945–1998) : composition, duration, personnel* / Jaap Woldendorp, Hans Keman, Ian Budge. – Dordrecht : Kluwer, 2000. – 580 p. 48. Zimmerman E. *Government Stability in Six European Countries During the World Economic Crisis of the 1930s : Some Preliminary Considerations* / Ekkart Zimmerman // *European Journal of Political Research*. – 1987. – Vol. 15. – No. 1. – P. 23–52.

